

Nr 1042

Av herrar **Elmwall** och **Hedin**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 177, angående viss fråga rörande prisregleringen på jordbrukets område.*

I propositionen nr 177 föreslås höjning av övre gränsen för slaktdjursavgifterna till 40 kr. för svin, till 60 kr. för nötkreatur, som efter nedslaktningen väger minst 150 kg, och till 40 kr. för nötkreatur med lägre vikt samt motsvarande höjning beträffande utförsel av levande djur. Avsikten är att slaktdjursavgifterna för svin och nötkreatur skall kunna höjas redan under innevarande regleringsår. Som motivering härför anges i jordbruksnämndens skrivelse, som ligger till grund för propositionen, dels att en höjning av avgiften för svin bör kunna få en dämpande effekt på fläskproduktionen, dels att slaktdjursavgiftsmedel kan behöva användas till stöd åt fodersädsexporten.

Det produktionsöverskott, som måste exporteras, omfattas inte av sexårsavtalets prisskydd. Försäljningen sker till de priser som går att få ut på världsmarknaden. Det bör självfallet vara en angelägen målsättning i jordbrukspolitiken, att prisregleringen utformas på sådant sätt, att "exportförluster" så långt möjligt kan förhindras. Det måste konstateras, att utvecklingen under sexårsperioden inte varit tillfredsställande i nämnda avseende. Detta gäller särskilt fläskproduktionen. Under den gångna delen av sexårsperioden har enligt uppgift exporterats ca 407 000 levande svin och 117 000 ton fläsk. Exportförlusten uppges överstiga två kronor per kg, varför den samlade förlusten uppgår till inemot 300 milj. kr. eller ca 60 milj. kr. per år.

Nötköttsexporten under nästa regleringsår torde enligt jordbruksnämndens bedömning ej komma att nå upp till årets volym av 17 000 ton men kan dock komma att överstiga 10 000 ton. I överensstämmelse med vad nämnden anfört får det anses nödvändigt att för närvarande ta ut en högre slaktdjursavgift för nötkreatur. Den överskottsproduktion, som föreligger i fråga om nötköttet, torde emellertid med all säkerhet att inom nära framtid komma att regleras. I realiteten har detta överskott orsakats av den stora utslaktning av kor, som under senare tid ägt rum. Det är givetvis ovisst hur slakten av kor kommer att utveckla sig. Man torde dock kunna räkna med att den kommer att minska väsentligt under den närmast framförliggande tiden. Samtidigt torde den utslaktning av kor som ägt rum komma att medföra brist på spädkalvar för vidareuppfödning till slaktdjur. Vid en spädkalvsimport, som i en sådan situation troligen blir aktuell,

bör en effektiv spärr mot överskottsproduktion kunna sättas genom avpassning av importen efter den inhemska marknadens behov av kött.

Importen av hästkött har under det senaste regleringsåret varit nio gånger större än exporten. Något motiv för uttagande av slaktdjursavgift för häst synes under sådana förhållanden inte förefinnas.

Inom fläskproduktionen möter man däremot ökade svårigheter i form av en förlustbringande överskottsproduktion. Utvecklingen av betäckningsstatistiken ger nämligen vid handen, att fläskproduktionen, som under två år visat nedgång, nu åter håller på att öka. Enligt jordbruksnämndens bedömning skulle exportbehovet i förhållande till föregående regleringsår komma att öka med 10 000 à 15 000 ton. Genom export skulle därmed under innevarande regleringsår behöva avsättas 30 000 à 35 000 ton fläsk.

Det skall givetvis medges, att det möter stora svårigheter att få fläskproduktionen avpassad efter marknadens behov. Tiden från betäckningen till marknadsföringen av fläsket som produkt är förhållandevis kort. Det ligger alltså nära till hands att tillfälligt goda priskonjunktioner medför en förhållandevis snabb produktionsökning, som sedan inte kan avsättas på den inhemska marknaden. Dessa svårigheter, som är speciella för fläskproduktionen, gör det givetvis särskilt angeläget, att prisregleringen utformas med härför erforderlig smidighet. Såsom framhållits har regleringen härvidlag hittills under sexårsperioden varit långt ifrån tillfredsställande.

Jordbruksnämnden har i sin skrivelse förutsatt, att en höjning av slaktdjursavgiften för svin skall få en dämpande effekt på fläskproduktionen. Detta är givetvis ett primärt syfte med avgiften. Detta syfte skulle rimligtvis också utan större svårigheter kunna uppnås, om fläskproduktionen vore någorlunda jämnt fördelad över landet och baserad på producentens tillgång på inom landet producerad fodersäd. Slaktdjursavgiften har otvivelaktigt fått en återhållande effekt i de områden där fläskproduktionen i stort sett är anpassad efter hemmamarknadens behov. I dessa områden är det huvudsakligen familjejordbruket som svarar för fläskproduktionen på grundvalen av den hemmaproducerade fodersäden. Det omedelbara sambandet mellan å ena sidan det inhemska fodersädspriset och å andra sidan slaktdjursavgiften och dess inverkan på det reella fläskpriset är i detta fall en ofrånkomlig realitet.

Detta samband blir inte på samma sätt verkligt för den del av fläskproduktionen, som i huvudsak baseras på inköpt foder, i stor utsträckning importerat foder. Det kan i stort sett sägas vara denna produktion som förorsakar fläsköverskottet. I huvudsak är överskottsproduktionen lokaliserad till de södra delarna av landet och där i mycket stor utsträckning till de s. k. fläskfabrikerna. Erfarenheterna ger vid handen, att slaktdjursavgiften vid nuvarande utformning inte haft någon dämpande effekt på denna

överskottsproduktion. Då slaktdjursavgiften primärt bör syfta till att hålla tillbaka den produktion, som föranleder exportöverskottet, har den alltså hittills vad beträffar fläskproduktionen varit i stort sett förfelad.

Den slaktdjursavgift, som uttages för exporterade djur och exporterat fläsk, ger naturligtvis inte medel till utjämning av prisskillnaden mellan hemmamarknaden och exportmarknaden. Den får sägas gå tillbaka in i det pris, som betalas för det exporterade djuret. Medlen till utjämning av prisskillnaden tas från den produktion, som levererar till hemmamarknaden. Då överskottsproduktionen av fläsk är lokaliserad till relativt små områden i södra Sverige, innebär alltså detta, att produktionen i övriga delar av landet i stort sett får betala exportförlusterna. Att undan för undan höja slaktdjursavgifterna i nuvarande utformning allteftersom exportförlusterna stiger kan sålunda inte vara ett riktigt sätt att möta det problem, som det här är frågan om.

Stödet till fläskproduktionen avser ursprungligen det mindre jordbruket. För den jordbrukspolitiska målsättningen är detta syfte primärt. Den nu i propositionen avsedda slaktdjursavgiften för svin — 40 kronor — motsvarar cirka 65 öre per kg fläsk. En sådan höjning av avgiften kommer otvivelaktigt att medföra, att familjejordbruken än mer kommer att inskränka sin fläskproduktion inom de områden, där produktionen är avpassad efter konsumtionsbehovet och sålunda inte bör minskas. Den i propositionen förutsatta höjningen av slaktdjursavgiften för svin bör sålunda om möjligt undvikas.

En differentiering av slaktdjursavgiften för svin har tidigare diskuterats i olika sammanhang. Härvid har man bl. a. tänkt sig möjligheten av en differentiering efter storleken av produktionsenhetens fläskproduktion. Det är givetvis obestriddigt, att slaktdjursavgiften vid nuvarande utformning stimulerat till storproduktion av fläsk vid s. k. fläskfabriker. Dessa har lättare än familjejordbruken att eliminera genom höjda slaktavgifter ökade kostnader. De har större möjligheter att uppnå lägre foder- och arbetskostnader. I och för sig bör dock givetvis den produktionsform, som ger det bästa ekonomiska resultatet, godtas. Det synes därför vanskligt att utforma en differentiering av slaktdjursavgiften på grundval av produktionsstorleken per produktionsenhet. I sammanhanget är det därför anledning att framhålla angelägenheten av att familjejordbruken med den strukturförändring, som pågår inom svenskt jordbruk, får stöd och hjälp att sammansluta sig i gödningscentraler, där deras produktion av smågrisar och fodersäd kan utnyttjas så rationellt som möjligt. Det är annars risk för att kapitalstarka intressen utanför jordbruket i allt större utsträckning övertar gödningen av grisarna och den egentliga fläskproduktionen.

En realistisk lösning synes däremot vara en differentiering områdesvis

av slaktdjursavgifterna för svin, vilket också diskuterats i tidigare sammanhang. Den invändningen har gjorts, att vid en differentiering områdesvis grisarna vid försäljning skulle kunna flyttas över från områden med högre slaktdjursavgifter till områden med lägre sådana. I de delar av landet, där en områdesdifferentiering redan förekommer, har någon sådan olägenhet inte framträtt. För övrigt skulle sådana tendenser, om de befaras uppstå, kunna elimineras effektivt, om systemet utformas på sådant sätt, att slaktdjursavgiften inbetalas med samma belopp inom alla områden men kombineras med en återbetalning, differentierad efter storleken av leveransen från resp. område. Det kan förutsättas, att ingen producent skulle vara villig att ta emot grisar för försäljning med risk att få vidkännas högre reell avgift. Systemet torde komma att likna det som användes för att utjämna mjölkinkomsterna landet över men bör kunna göras betydligt enklare. Ett system med differentiering områdesvis av slaktdjursavgifterna bör införas över hela landet, avseende såväl fläsk- som köttproduktionen.

Det kan befaras att produktionsutecklingen i Europa kommer att ytterligare försvåra fläskexporten. Även om vissa kvantiteter kan avsättas på England, och Ryssland tillfälligt uppträder som köpare av animalier, ter sig de framtida exportmöjligheterna i fråga om fläsk osäkra. EEC-marknadens fortsatta begränsning av importen måste också observeras. Mot denna bakgrund framstår det som särskilt angeläget, att alla möjliga åtgärder vidtages för eliminering av det pristryckande fläsköverskott, som enligt statistiken är på väg. En åtgärd bör vara att främja utslaktning vid lägre vikt.

I propositionen förutsättes såsom framhållits, att slaktdjursavgiftsmedel skall användas även till stöd av fodersädsexporten. Även om en sådan lösning kan sägas ligga inom möjligheternas ram, har dock riksdagen som huvudregel för jordbruksregleringen fastställt, att införselavgiften för en viss produkt skall användas för att täcka förluster i samband med regleringsåtgärder för samma eller likartad produkt. Användningen av slaktdjursavgifter till stöd för exporten av fodersäd synes alltför mycket avvika från denna huvudregel.

Hittills har under den tid som gått av sexårsperioden mera fodersäd importerats än exporterats. Ofta har emellertid export av fodersäd skett även i lägen, då överskott inte förelegat. Detta har alltså nödvändiggjort ökad import. Ur produktionens synpunkt är detta ett negativt system, då handelsavans måste betalas två gånger och fraktkostnaderna blir högre än nödvändigt. På grund härav har under senare år i viss utsträckning fodersäd försålts direkt från odlare i Mellansverige till förbrukare på västkusten och i södra Sverige. Kostnaden för lagring torde härvid i någorlunda skälig utsträckning ha kunnat täckas genom säsongmässig prishöjning från hösten fram till förbrukningstillfället. Då ett fastställt inlösningspris

i likhet med för brödsäden inte fastställts, har odlarna dock i allmänhet föredragit att sälja fodersäden på hösten för att säkra sig mot prissänkningar.

Skulle ett verkligt behov av fodersädsexport nu uppstå, såsom man har anledning att räkna med, torde exportförlusten bli väsentligt mindre, om fodersäden exporteras än om den omvandlas till fläsk, som sedan måste avsättas på export. Det skall i sammanhanget erinras om att riksdagen i tidigare sammanhang begärt utredning om sambandet mellan fodersädspriset och den färdiga produktens pris och att denna utredning verkställdes av jordbruksnämnden. Utredningsmaterialet har sedermera överlämnats till 1960 års jordbruksutredning, dock utan att det redovisats för riksdagen.

Fodersädspriset skall enligt de principer, som gäller för jordbruksregleringen, stödjas genom rörliga införselavgifter. Vid export av fodersäd kan härvid exportbidrag utgå. Riksdagen har därutöver uttalat, att under sexårsperioden borde prövas ett system med stödköp och korttidslagring av fodersäd. Denna riksdagens fullmakt att pröva stödköp och lagring av fodersäd som stöd för fodersädsodlarna har emellertid hittills inte utnyttjats. Såsom framhållits har det i stort sett inte varit överskottsproduktion av fodersäd i vårt land. Det fodersädsöverskott, som vi nu tillfälligt kan räkna med, bör kunna klaras i första hand genom stödköp och utjämningslagring. Då det måste konstateras, att det är denna lösning, som i första hand förutsatts av riksdagen tidigare, bör det inte nu komma i fråga, att slaktdjursavgiftsmedel användes till stöd åt fodersädsexport.

Med anledning av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 177 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om skyndsam prövning, lämpligen genom jordbruksnämnden i samråd med jordbrukets organisationer, av frågan om en differentiering områdesvis av slaktdjursavgifterna för svin och nötkreatur samt i samband härmed jämväl av andra åtgärder, som kan eliminera eller begränsa exportöverskottet inom fläskproduktionen, allt enligt motionens syfte;

b) om en sådan tillämpning inom fodersädsregleringen på grundvalen av riksdagens beslut, att slaktdjursavgiftsmedel icke behöver tagas i anspråk till stöd för export av fodersäd; samt

c) om att slaktdjursavgift icke måtte uttagas för häst i nuvarande produktionsläge.

Stockholm den 10 november 1964

Emil Elmwall

Carl Eric Hedén